

Forvaring og udstrækningen heraf

En gennemgang af forvaringssager

i

Anstalten ved Herstedvester

for perioden 1. januar 1990 til 31. december 2011

Indledning

Baggrund

I en årrække har antallet af forvaringsdomme i henhold til den danske straffelov ligget ret konstant på 2-3 årlige domme.

Der er ikke i Danmark institutioner, som er særligt "autoriseret" til at tage imod forvaringsdømte, men det er dog efter straffuldbyrdelseslovens § 105 den altovervejende hovedregel, at forvaringsdømte placeres i Anstalten ved Herstedvester, der er det eneste fængsel i Danmark med speciale i psykiatrisk og psykologisk behandling. Anstalten ved Herstedvester benyttes til anbringelse af indsatte – både fængsels- og forvaringsdømte samt varetægtsfængslede – som har behov for psykiatrisk assistance, samt til fuldbyrdelse af forvaring efter den grønlandske kriminallov i tilfælde, hvor det ved dommen er bestemt, at anstaltsanbringelsen skal ske i Danmark. Der er i anstalten ansat fem psykiatriske overlæger (heraf tre på deltid), ni psykologer, syv socialrådgivere, syv sygeplejersker og to somatiske læger til at varetage behandlings- og udredningsopgaver vedrørende anstaltens maksimalt 158 indsatte, hvoraf til stadighed ca. 30 er forvarede i henhold til den danske straffelov og ca. 25 i henhold til kriminalloven for Grønland.

Ifølge forarbejderne til ændring af bl.a. straffeloven i 1997 fremgår det, at den gennemsnitlige afsoningstid for en forvaringsdømt er 7 år og 10 måneder (i alt 94 måneder). Gennem arbejdet med de forvarede og sagsbehandling af sagerne i Anstalten ved Herstedvester har der været en tiltagende fornemmelse af, at dette gennemsnit ikke længere stemmer overens med virkeligheden. Det er således en almindelig opfattelse blandt såvel medarbejdere som indsatte i anstalten, at forvaring i dag udstrækkes længere tid end tidligere, og at de enkelte frihedsgoder i afsoningen opnås senere i forløbet nu end tidligere.

Imidlertid er der ikke de seneste mange år gennemført undersøgelser af udstrækningen af idømte foranstaltninger. Der savnes derfor viden på dette felt.

Det er baggrunden for, at Anstalten ved Herstedvester har valgt at undersøge udviklingen på dette område igennem en periode på 22 år, fra 1. januar 1990 til den 31. december 2011.

Undersøgelsen synes tillige relevant for bedre at kunne vejlede de forvarede om et typisk afsoningsforløb og gennemsnitlig udstrækning af forvaringsdomme. Aktuel viden på dette område vil tillige kunne have relevans for anklagemyndigheden i forhold til valg af sanktionspåstand i forbindelse med retssager. Hensynet til forholdet mellem den pådømte forbrydelse og foranstaltningens varighed kan spille en vis rolle ved overvejelserne om udslusning, hvorfor aktuel viden for Direktoratet for Kriminalforsorgen vil have betydning for fastlæggelse af de forvaredes afsoningsforløb med opnåelse af frihedsgoder m.v. Endelig kan det have betydning for domstolene i relation til proportionalitetsbetragtninger i forbindelse med behandlingen af foranstaltningsændringssager, ligesom det må antages at have retspolitisk interesse.

Undersøgelsen

Undersøgelsen omfatter alle de personer – i alt 75 - som Anstalten ved Herstedvester har eller har haft kendskab til, der som følge af en dansk domsafsigelse har afsonet forvaring eller er prøvedskrevet af forvaring i perioden fra 1. januar 1990 til den 31. december 2011. Af de i alt 75 personer er 69 personer idømt forvaring i undersøgelsesperioden. Seks personer er idømt forvaring forud for undersøgelsesperioden og var under afsoning af forvaring i perioden.

Undersøgelsen omfatter således både de dømte, der i denne periode af retten er bestemt prøveudskrevet og de dømte, der i denne periode er under afsoning af en dom til forvaring.

Indsatte, der efter den grønlandske kriminallov er idømt forvaring med anbringelse i Anstalten ved Herstedvester, er ikke medtaget i denne undersøgelse.

Nogle af de spørgsmål, som undersøgelsen gerne skulle belyse, er bl.a., om der i undersøgelsesperioden er sket en ændring i forhold til tidspunktet for opnåelse af frihedsgoder i afsoningen, og om forvaringen i dag udstrækkes længere end tidligere. Til besvarelse af disse spørgsmål er hver enkelt forvaringssag i perioden blevet gennemgået.

De sagsoplysninger, som undersøgelsen baserer sig på, hidrører fra sager i Anstalten ved Herstedvester, hos Direktoratet for Kriminalforsorgen og i Rigsadvokaturen.

I undersøgelsen er alle sager gennemgået manuelt¹. I gennemgangen af sagerne er følgende data registreret:

- Dato for frihedsberøvelse
- Dato for endelig dom
- Dato for overførsel til afsoningsinstitution
- Dato for påbegyndelse af udgang med ledsagelse (udenfor § 31 området)
- Dato for påbegyndt udgang uden ledsagelse
- Dato for overførsel til åbent fængsel
- Dato for udstationering til pension eller lign.
- Dato for udstationering til eget hjem
- Dato for prøveudskrivning

Der tages i undersøgelsens resultat forbehold for, at der kan forekomme sager om forvaring, som anstalten ikke er bekendt med, f.eks. som følge af anbringelse i psykiatrisk regi i medfør af straffelovens § 73, at der indenfor visse typer af frihedsgoder i de enkelte undersøgelsesperioder er så få tilladelser til forvarede, at undersøgelsesresultatets udvisende skal tages med forbehold, og at der er forekommet manglende data i enkelte sager i undersøgelsesperiodens begyndelse.

Forvaring

Forvaring blev i den nuværende form indført i dansk ret i 1973 som led i en omfattende reform af straffelovens sanktionssystem.

Forvaring er i den danske straffelov betegnet som en "foranstaltning" og ikke som en "straf". Sondringen mellem foranstaltning og straf er dog – når det gælder forvaring – ret teoretisk, og reelt ligger det nærmest at opfatte forvaring som en tidsubestemt straf.

I Danmark forudsætter en dom til forvaring efter straffelovens § 70, at tre kriterier skal være opfyldt:

¹ Den manuelle gennemgang er foretaget af stud.jur. Adam Heckscher

- Alvorlig voldsforbrydelse, alvorligere trusler eller brandstiftelse eller forsøg på en af de nævnte forbrydelser (*kriminalitetskravet*).
- Den tiltalte skal antages at frembyde nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed. Denne antagelse skal baseres på karakteren af det begåede forhold og oplysningerne om gerningsmandens person, herunder navnlig om tidligere kriminalitet (*farlighedskravet*).
- Anvendelse af forvaring i stedet for fængsel skal findes påkrævet for at forebygge denne fare (*nødvendighedskravet*).

Hvis en person findes skyldig i voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse, kan forvaring også idømmes. I disse tilfælde er betingelserne en anelse lempeligere, idet faren skal være "væsentlig", hvilket ifølge forarbejderne er et bredere begreb end "nærliggende", og idet der – ved udeladelse af ordet "navnlig" – skal lægges mindre vægt på tidligere kriminalitet.² Denne særbestemmelse blev indføjet i 1997 som led i en samlet reform med sigte på en forstærket indsats mod seksualforbrydelser.

Det er i lovforslaget antaget, at forvaring i det væsentlige vil finde anvendelse over for personer, som er præget af udtalte karaktermæssige afvigelser.

I Anklagemyndighedens Årsberetning 2003 – 04, s. 98, hedder det: "I sager, hvor valget står mellem på den ene side påstand om fængsel på livstid eller 14-16 år og på den anden side påstand om forvaring, er det Rigsadvokatens opfattelse, at der som udgangspunkt bør nedlægges påstand om fængselsstraf. I sager, hvor sanktionen ville ligge på 10-12 års fængsel eller derunder, bør der som udgangspunkt nedlægges påstand om forvaring".

Antallet af forvaringsdomme har som nævnt indledningsvist i en årrække ligget ret konstant på 2-3 årlige domme. I de seneste år synes tendensen at gå i retning af lidt flere forvaringsdomme (fem domme i både 2009 og 2010, seks domme i 2011 og fem domme til forvaring i 2012).³

Udgangsregler og -praksis

Udgang er en almindelig del af et normalt afsoningsforløb og derfor også en del af afsoningen for de forvaringsdømte. Udgange har forskellige formål, bl.a. at fastholde kontakt til de pårørende og samfundet uden for fængslet.

Denne kontakt til omverden opretholdes via en række af udgangsmuligheder efter udgangsbekendtgørelsens § 31 (særlige formål), § 40 (lejlighedsvis udgang), § 38 jf. § 35 (regelmæssig udgang), § 44 (frigang til uddannelse og arbejde) og § 50 (udstationering).

For de forvaringsdømte – og indsatte, der udstår fængsel i 8 år eller derover, herunder livstidsdømte (langtidsindsatte) - træffes beslutning om tilladelse til lempelseskridt i afsoningsforholdene, herunder udgang, på årlige fællesmøder mellem Direktoratet for Kriminalforsorgen og afsoningsinstitutionen.

Der sker på fællesmødet drøftelse af de enkelte sager på baggrund af et fællesmødeoplæg fra afsoningsstedet, hvorefter direktoratet træffer afgørelse.

² Se lovforslag nr. 12/1996-97, bemærkninger til nr. 8 og 9, hvor det bl.a. hedder, at en "væsentlig fare" ikke altid vil være "nærliggende", mens en "nærliggende fare" altid forudsættes at være "væsentlig".

³ Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk/STRAF40 (03.04.2014).

En forvaringsdømt opfylder de tidsmæssige betingelser for udgang med henblik på at besøge bestemte personer, når han har været anbragt i forvaring i to år. Dette fremgår af § 24, stk. 1, nr. 3-5 i Justitsministeriets bekendtgørelse om udgang til indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (udgangsbekendtgørelsen). Inden man på fællesmødet tager stilling til, om der kan gives tilladelse til udgang, skal afsoningsstedet udarbejde en misbrugsvurdering for den enkelte indsatte. En sådan vurdering kræver, at afsoningsstedet har et rimeligt kendskab til den indsatte.

Ifølge § 37, stk. 1 i udgangsbekendtgørelsen, kan langtidsindsatte i lukket institution ikke påbegynde udgang med henblik på at besøge bestemte personer, før ovenstående tidsmæssige betingelse er opfyldt.

På denne baggrund skal der som altovervejende hovedregel ikke ske fællesmødebehandling af den langtidsindsatte førend på det fællesmøde, der regulerer den afsoningsperiode, hvor de tidsmæssige betingelser er opfyldt.

Selv om afsoningsinstitutionen efter de gældende regler skal tage spørgsmålet om udgang op til overvejelse, når en forvaringsdømt har været anbragt i forvaring i to år, beror tidspunktet for opstart af et udgangsforløb på en konkret og individuel vurdering, som bl.a. vil afhænge af den foretagne misbrugsvurdering og hensynet til retshåndhævelsen.

Et typisk og uproblematisk afsoningsforløb vil kort skitseret se således ud:

Påbegyndelse af enkeltstående ledsagede udgange med senere overgang til regelmæssig ledsaget udgang hver anden måned. Herefter overgang til ledsaget udgang hver måned og efterfølgende overgang til uledsaget månedlig dagudgang, hvorefter den pågældende gradvist overgår til almindelig regelmæssig weekendudgang hver tredje uge. Efter et længerevarende uledsaget udgangsforløb kan det eventuelt komme på tale at den forvarede får tilladelse til frigang til arbejde eller uddannelse. I den sidste del af afsoningen kan der ske udstationering til en af Kriminalforsorgens pensioner, og der sker ofte udstationering af den forvarede til eget hjem, inden en prøveudskrivning finder sted.

Der knyttes vilkår til udgangs-, frigangs- og udstationeringstilladelser. Disse vilkår fastsættes efter en konkret vurdering med henblik på at mindske risikoen for misbrug af den givne tilladelse. Dette kan eksempelvis være vilkår om alkoholbehandling, opholdsvilkår mv.

Inden der gives tilladelse til enkeltstående ledsagede udgange, skal anklagemyndigheden høres.

Inden der gives tilladelse til regelmæssig udgang (forstået som overgang til udgang hver anden måned) til forvarede, skal der ske høring af Statsadvokaten, før den 1. januar 2013 Rigsadvokaten. Sådan høring skal endvidere ske, hvis der senere gives tilladelse til udgang, der vil medføre yderligere lempelser i afsoningsforløbet. Høring af Statsadvokaten sker som udgangspunkt i forbindelse med det årlige møde mellem Statsadvokaten og Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, men kan dog ske skriftligt, hvis særlige omstændigheder taler for det.

Til brug for vurderingen af spørgsmålet om tilladelse til udgang omfattet af høringsreglen i udgangsbekendtgørelsens § 19, stk. 1, til indsatte, der udstår forvaring, indhentes en udtalelse fra speciallæge i psykiatri eller efter omstændighederne fra autoriseret psykolog.

Prøveudskrivning

Når en forvaringsdømt har været anbragt i forvaring i 3 år, påhviler det institutionen årligt at overveje, om der overfor anklagemyndigheden skal fremsættes anmodning om prøveudskrivning. For at sikre en grundig vurdering af navnlig recidivrisiko skal institutionen tilvejebringe en erklæring fra en speciallæge i psykiatri til brug for afgørelsen af, om anklagemyndigheden skal anmodes om at indbringe spørgsmålet om prøveudskrivning for retten.

Reglerne for behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte findes i prøveudskrivningsbekendtgørelsen, bekendtgørelse nr. 355 af 12. april 2011.

Gennemgang af data

Generelle bemærkninger

Undersøglesperioderne er delt op i intervaller af 5 år. Dette giver mulighed for at kunne følge en eventuel udvikling i de 22 år, undersøgelsesperioden strækker sig over.

Resultaterne inden for perioderne vil blive gennemgået og sammenlignet løbende. Afslutningsvis vil udviklingen hen over hele undersøgelsesperioden blive opsummeret og kommenteret.⁴

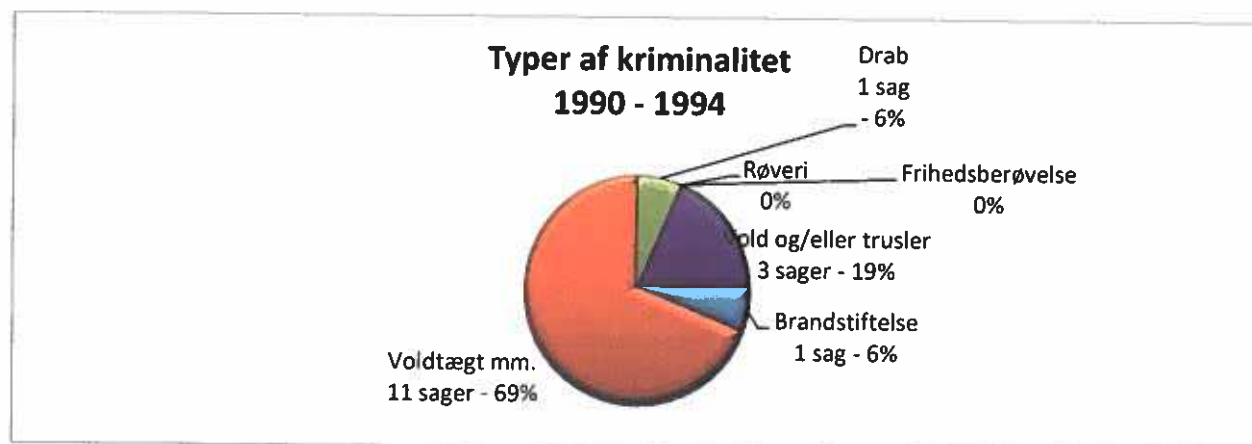
Undersøgelsen viser, at de forskellige typer af frihedsgoder ikke anvendes lige hyppigt. Derfor har vi valgt kun at notere tallene for første ledsagede udgang, uledsaget udgang, udstationering til pension el. lign. og prøveudskrivelse.

Perioden 1990 - 1994

I perioden fra 1990 til 1994 er der 16 personer, som er blevet idømt forvaring. I figur 1 nedenfor er angivet den procentvise fordeling af dommene til forvaring i perioden fordelt efter hovedkriminalitet. Som det fremgår af figuren er der i 69 % af sagerne sket domfældelse for hovedkriminaliteten voldtægt m.v.. I 19 % af sagerne er der sket idømmelse af forvaring for vold og/eller trusler om vold, i 6 % af sagerne for drab og i 6 % af sagerne for brandstiftelse.

⁴ I tilfælde, hvor hovedkriminaliteten vedrører eksempelvis både voldtægt og drab, er begge kriminalitetstyper medtalt, hvis det er vurderet, at det har været nødvendigt for at forstå omfanget af den pådømte kriminalitet. Eksempelvis tilfælde, hvor den dømte har begået voldtægt og efterfølgende drab. Dette er sket i 9 tilfælde ud af de 75 sager undersøgelsen omfatter, og det betyder, at statistikken vil angive 9 flere sager end det faktiske antal domfældte.

Figur 1

I perioden 1990-1994 blev der givet i alt 14 tilladelser til frihedsgoder for forvarede.

Tabel 1

Frihedsgoder i afsoningen	Antal afgørelser i perioden	Antal måneder i forvaring i gennemsnit siden frihedsberøvelsen
Tilladelse til ledsaget udgang	9	37
Tilladelse til uledsaget udgang	2	44
Tilladelse til udstationering på pension el. lign.	2	57
Prøveudskrivning	1	88

Som det fremgår af tabel 1 ovenfor er der givet tilladelse til ledsaget udgang i ni sager. Tilladelse til uledsaget udgang og til udstationering optræder hver to gange i perioden og der optræder kun en enkelt sag om prøveudskrivning.

I de ni sager, hvor der er opnået tilladelse til ledsaget udgang i perioden, er tilladelsen opnået efter de forvarede i gennemsnit har udstået forvaring i 37 måneder, altså lige godt 3 år. Spredningen blandt de, der får tilladelse til ledsaget udgang, er på 21-63 måneder.

Ved uledsaget udgang er spredningen på 26-61 måneder med et gennemsnit på 44 måneder, altså 3 år og 8 måneder.

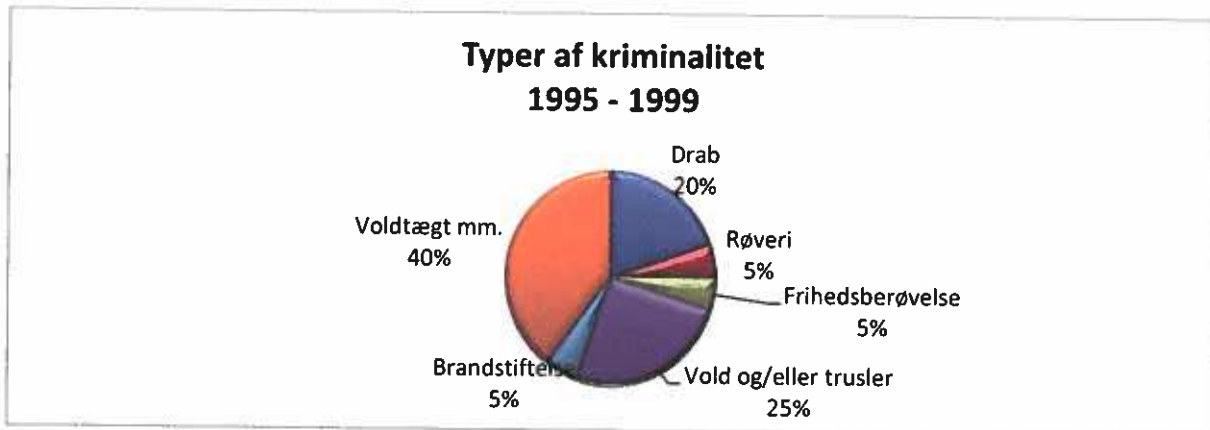
Ved udstationering til en pension el. lign. er spredningen på antal måneder fra frihedsberøvelsen til opnåelsen af tilladelsen til udstationeringen 53-61 måneder. Den gennemsnitlige tid i forvaring fra frihedsberøvelsen til tilladelse til udstationering er 57 måneder, altså 4 år og 9 måneder.

Der er sket prøveudskrivning i en enkelt sag i perioden. I denne sag havde den forvarede været anbragt i forvaring i 88 måneder, altså 7 år og 4 måneder.

Perioden 1995 - 1999

I perioden fra 1995 til 1999 er der 16 personer, som er blevet idømt forvaring. I figur 2 nedenfor er angivet den procentvise fordeling af dommene til forvaring i perioden fordelt efter hovedkriminalitet. Som det fremgår af figuren er der i 40 % af sagerne sket domfældelse for hovedkriminaliteten voldtægt m.v.. I 25 % af sagerne er der sket idømmelse af forvaring for vold og/eller trusler om vold, i 20 % af sagerne for drab, i 5 % af sagerne for brandstiftelse, i 5 % af sagerne for røveri og i 5 % af sagerne for frihedsberøvelse.

Figur 2

Der er i perioden 1995-1999 givet i alt 51 tilladelser til frihedsgoder.

Der er i perioden givet 18 tilladelser til ledsaget udgang til forvarede.

Den gennemsnitlige periode fra frihedsberøvelsen til opnåelse af tilladelse til ledsaget udgang er 45 måneder, svarende til 3 år og 9 måneder. Der er stor forskel på, hvornår tilladelse til ledsaget udgang er opnået for den enkelte forvarede. Spredningen i de meddelte tilladelser til ledsaget udgang er på 110 måneder. Der er tidligst opnået tilladelse til ledsaget udgang 26 måneder efter frihedsberøvelsen, hvorimod en enkelt forvaret først har opnået tilladelse til ledsaget udgang efter 136 måneder fra frihedsberøvelsen.

Der er i perioden givet 15 tilladelser til uledsaget udgang.

Den gennemsnitlige periode fra frihedsberøvelse til opnåelse af uledsaget udgang er 60 måneder, svarende til 5 år. Spredningen blandt tilladelserne til uledsaget udgang i perioden er på 33-99 måneder men med en rimelig jævn fordeling.

I perioden fra 1995-1999 er der givet 11 tilladelser til udstationering til forvarede.

Den gennemsnitlige tid i forvaring inden tilladelse til udstationering er 72 måneder, svarende til 6 år. Tidligste tidspunkt for tilladelse til udstationering i perioden er 43 måneder og længste tid i forvaring inden opnåelse af tilladelse til udstationering er 120 måneder.

I perioden er der sket prøveudskrivning i 7 tilfælde.

Spredningen i tidspunktet for prøveudskrivningen er stor i denne periode. I gennemsnit forløber der 101 måneder, svarende til 8 år og 5 måneder. I perioden er der en enkelt sag, der trækker det samlede gennemsnit op, idet denne forvarede først opnåede prøveudskrivning efter 229 måneder i forvaring. Tidligste

tidspunkt for prøveudskrivning i perioden sker efter 53 måneder, hvilket må betegnes som værende hurtigt, da man i gennemsnit udstod forvaring i 94 måneder, 7 år og 10 måneder, i perioden 1984-1994.⁵

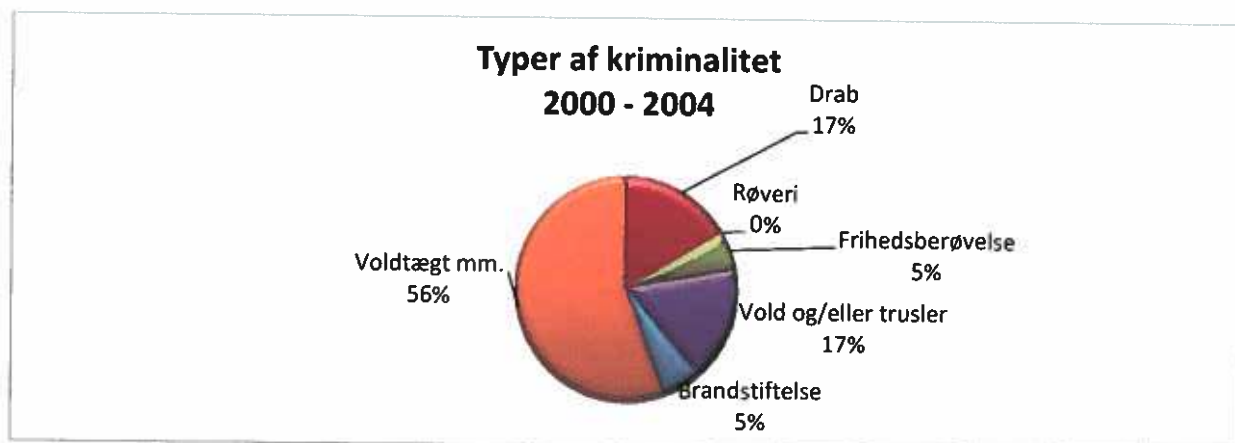
Tabel 2

Frihedsgoder i afsoningen	Antal afgørelser i perioden	Antal måneder i forvaring i gennemsnit siden frihedsberøvelsen
Tilladelse til ledsaget udgang	18	45
Tilladelse til uledsaget udgang	15	60
Tilladelse til udstationering på pension el. lign.	11	72
Prøveudskrivning	7	101

Perioden 2000 - 2004

I perioden fra 2000 til 2004 er der 14 personer, som er blevet idømt forvaring. I figur 3 nedenfor er angivet den procentvise fordeling af dommene til forvaring i perioden fordelt efter hovedkriminalitet. Som det fremgår af figuren er der i 56 % af sagerne sket domfældelse for hovedkriminaliteten voldtægt m.v.. I 17 % af sagerne er der sket idømmelse af forvaring for vold og/eller trusler om vold, i 17 % af sagerne for drab, i 5 % af sagerne for frihedsberøvelse og i 5 % af sagerne for brandstiftelse.

Figur 3

I alt har 37 forvarede opnået tilladelse til frihedsgoder i perioden 2000-2004.

Der er i perioden givet 11 tilladelser til ledsaget udgang til forvarede.

I gennemsnit har de forvarede i denne periode opnået tilladelse til ledsaget udgang efter 56 måneder i forvaring, svarende til 4 år og 8 måneder.

Der er en tidsmæssig spredning på 108 måneder fra den, der tidligst har opnået tilladelse til ledsaget udgang og til den, der senest har opnået dette. Ser man på de fem sager, der tidligst har opnået tilladelse til ledsaget udgang, er tilladelsen opnået efter 26 til 39 måneder i forvaring. Ses der på den sag, hvor der se-

⁵ Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforborg mv. Fremsat d. 2. oktober 1996. S. 9.

nest i afsoningsforløbet er opnået tilladelse til ledsaget udgang, er tilladelsen først givet efter 134 måneder i forvaring. Denne sidstnævnte sag skiller sig ud og trækker derved det samlede gennemsnit op med ca. 8 måneder.

Der er i perioden givet ni tilladelser til uledsaget udgang til forvarede.

I gennemsnit har de forvarede i perioden 2000-2004 opnået tilladelse til uledsaget udgang efter 88 måneder i forvaring, svarende til 7 år og 4 måneder. Den tidsmæssige spredning blandt de meddelte tilladelser til uledsaget udgang er på 117 måneder og spænder fra 47 til 164 måneder i forvaring ved opnåelse af tilladelsen til uledsaget udgang. To sager trækker dog gennemsnittet i alt 22 måneder op.

Der er i perioden givet 6 tilladelser til udstationering på pension eller lign. I gennemsnit er der forløbet 98 måneder, svarende til 8 år og 2 måneder, inden denne tilladelse er opnået. Den tidsmæssige spredning for tilladelse til udstationering på pension el. lign. er på 103 måneder og spænder fra 67 måneder til 170 måneder i forvaring. En enkelt sag adskiller sig dog væsentligt og trækker gennemsnittet op. Uden denne sag ville gennemsnittet være 15 måneder lavere og gennemsnittet for opnåelse af tilladelse til udstationering på pension el. lign. være 83 måneder.

Der er ved rettens bestemmelse sket prøveudskrivning i 11 sager i perioden. I gennemsnit er der i de 11 sager forløbet 123 måneder, svarende til 10 år og 3 måneder, fra frihedsberøvelse til prøveudskrivning.

Ved prøveudskrivning er den tidsmæssige spredning i sagerne 128 måneder. Tidligste prøveudskrivning skete efter 77 måneder i forvaring og længste tid i forvaring inden prøveudskrivning blandt de 11 sager i perioden er 205 måneder. Den, der afsonede næst længst, afsonede i 155 måneder. I denne gruppe er der ikke en enkelt sag, der hæver gennemsnittet betragteligt, idet der sker prøveudskrivning omkring gennemsnittet på 123 måneder plus/minus ca. 25 måneder.

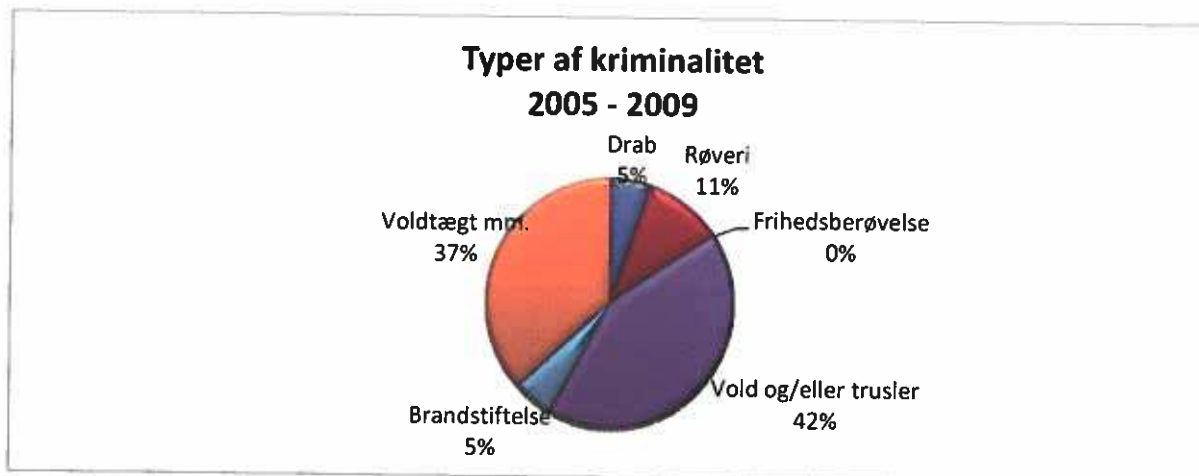
Tabel 3

Frihedsgoder i afsoningen	Antal afgørelser i perioden	Antal måneder i forvaring i gennemsnit siden frihedsberøvelsen
Tilladelse til ledsaget udgang	11	56
Tilladelse til uledsaget udgang	9	88
Tilladelse til udstationering på pension el. lign.	6	98
Prøveudskrevet	11	123

Perioden 2005 - 2009

I perioden fra 2005 til 2009 er der 18 personer, som er blevet idømt forvaring. I figur 4 nedenfor er angivet den procentvise fordeling af dommene til forvaring i perioden fordelt efter hovedkriminalitet. Som det fremgår af figuren er der i 42 % af sagerne er der sket idømmelse af forvaring for vold og/eller trusler om vold. I 37 % af sagerne er der sket domfældelse for hovedkriminaliteten voldtægt m.v., i 11 % af sagerne for røveri, i 5 % af sagerne for drab og i 5 % af sagerne for brandstiftelse.

Figur 4

Der er i perioden givet 13 tilladelser til ledsaget udgang til forvarede.

I gennemsnit har de forvarede i denne periode opnået tilladelse til ledsaget udgang efter 55 måneder i forvaring, svarende til 4 år og 7 måneder.

Den tidsmæssige spredning på tilladelse til ledsaget udgang er 54 måneder. Alle 13 sager er jævnt fordelt, og der er ikke sager, der skiller sig nævneværdigt ud.

Spredningen ved udstationering på pension el. lign. er på 197 måneder. Tidligste tilladelse til udstationering er opnået efter 61 måneder i forvaring og seneste tilladelse til udstationering blev opnået efter 258 måneder i forvaring. Der er kun 5 tilladelser til udstationering på pension el. lign. i perioden 2005-2009. To forvarede har udstået forvaring i mere end 205 måneder, inden tilladelsen til udstationering på pension el. lign., de resterende tre har udstået forvaring i 101 måned eller mindre inden udstationering.

Ved tilladelse til prøveudskrivning er spredningen på 117 måneder.

Retten har i tre sager truffet bestemmelse om prøveudskrivning i perioden 2005-2009, efter at de forvarede havde udstået forvaring i henholdsvis 119, 149 og 236 måneder. Der er stor forskel mellem udstrækningen af forvaring i de tre sager, og sidstnævnte sag med 236 måneder, 19 år og 8 måneder, inden bestemmelse om prøveudskrivning, falder uden for det sædvanlige.

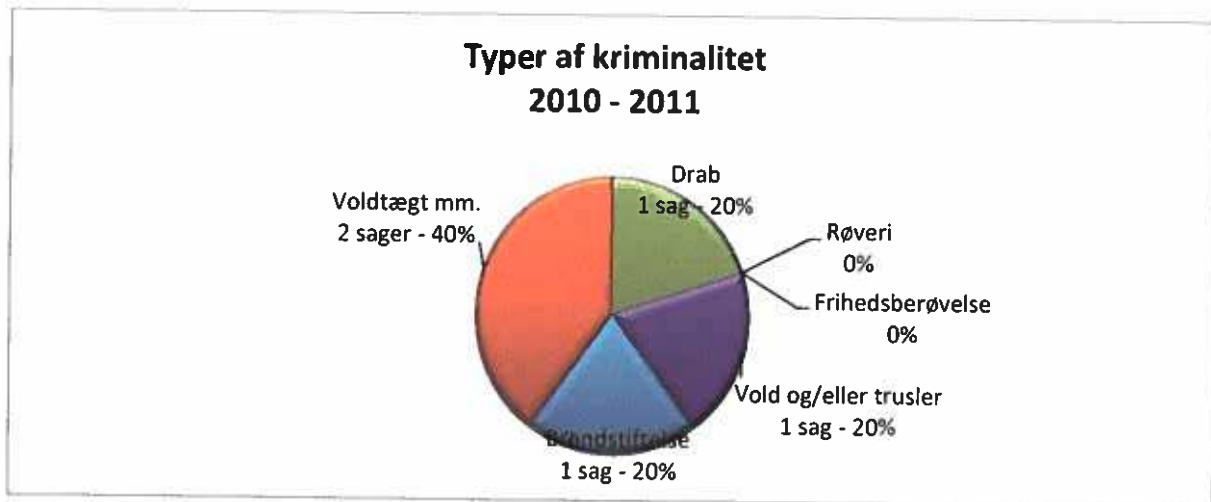
Tabel 4

Frihedsgoder i afsoningen	Antal afgørelser i perioden	Antal måneder i forvaring i gennemsnit siden frihedsberøvelsen
Tilladelse til ledsaget udgang	13	55
Tilladelse til uledsaget udgang	6	116
Tilladelse til udstationering på pension el. lign.	5	141
Prøveudskrivning	3	168

Perioden 2010 - 2011

I perioden fra 2010 til 2011 er der 5 personer, som er blevet idømt forvaring. I figur 5 nedenfor er angivet den procentvise fordeling af dommene til forvaring i perioden fordelt efter hovedkriminalitet. Som det fremgår af figuren er der i 2 sager sket domfældelse for hovedkriminaliteten voldtægt. I én sag er der sket idømmelse af forvaring for vold og/eller trusler om vold, i én sag for drab og i én sag for brandstiftelse.

Figur 5

Perioden vedrører kun 2 år og er altså kortere end de foregående 4 perioder og baserer sig derfor på færre data. Perioden gennemgås derfor ikke på samme måde som de første 4 perioder i undersøgelsen.

Tabel 5

Frihedsgoder i afsoningen	Antal afgørelser i perioden	Antal måneder i forvaring i gennemsnit siden frihedsberøvelsen
Tilladelse til ledsaget udgang	4	53
Tilladelse til uledsaget udgang	3	134
Tilladelse til udstationering på pension el. lign.	1	124
Prøveudskrivning	3	164

Tabel 5 viser, at der i perioden 2010-2011 er et fald i antal måneder fra tilladelse til uledsaget udgang til udstationering på pension el. lign. sammenlignet med forrige periode. Der er tale om et fald på 17 måneder, men det baserer sig alene på tilladelse til udstationering i en enkelt sag i perioden. I perioden 2010-2011 har de indsatte udstået forvaring i gennemsnitligt 18 måneder længere inden opnåelse af tilladelse til uledsaget udgang. Der er givet tre tilladelser til uledsaget udgang i perioden 2010-2011 efter henholdsvis 79, 115 og 207 måneder i forvaring.

Der er i samme periode et mindre fald i antal måneder i forvaring inden prøveudskrivning, fra 168 måneder i perioden 2005-2009 til 164 måneder i perioden 2010-2011. Der er 3, der har opnået prøveudskrivning i perioden 2010-2011, og de er prøveudskrevet efter henholdsvis 137, 158 og 197 måneder i forvaring.

De sidste 5 år af undersøgelsesperioden

Disse tal giver et billede af de seneste 5 år af undersøgelsesperioden.

Der er i perioden 2007-2011 givet 33 tilladelser til lempelseskridt til forvaringsdømte.

Ledsaget udgang har ikke længere en stigende tendens. Fra 2000 opnås tilladelse til ledsaget udgang efter gennemsnitlig ca. 53-56 måneders afsoning. Tabel 6 viser, at der i gennemsnit tillades ledsaget udgang efter 49 måneders afsoning. Fra perioden 1990-1994 er der sket en stigning på godt 12 måneder i afsonet tid, inden opnåelse af tilladelse til ledsaget udgang.

Uledsaget udgang opnås i gennemsnit i denne periode efter 124 måneder i forvaring. Der er sket en stigning i tid i alle undersøgelsesperioder. Siden 1990 er der sket en stigning for hver 5 års periode og det ser ikke ud til, at det stopper nu, selvom det godt kunne se ud, som at den stigende tendens er aftagende. Siden perioden 1990-1994 er der sket en stigning på lige over 90 måneder.

Tilladelse til udstationering på pension el. lign. opnås i denne periode i gennemsnit efter 153 måneder i forvaring. Også her fortsætter udviklingen og ligesom ved de uledsagede udgange ser det også ud til at udviklingen er ved at bremse lidt op. Siden perioden 1990-1994 er der sket en stigning på lige over 96 måneder.

I gennemsnit sker der prøveudskrivning efter 175 måneder i forvaring i periode 2007-2011.

Der er igennem hele undersøgelsen sket en stigning i udstrækning af forvaring. Siden perioden 1990-1994 er der sket en stigning i udstrækningen af forvaringsdomme på lige over 87 måneder.

Tabel 6

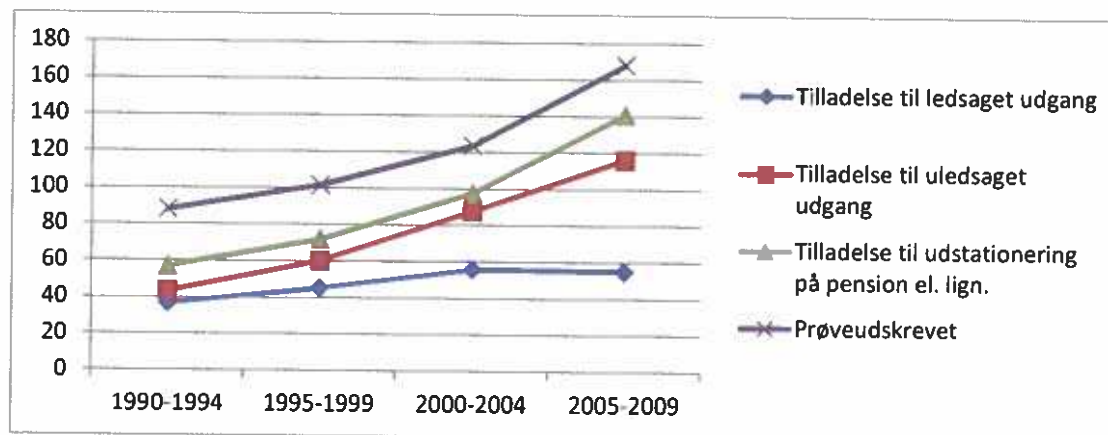
Frihedsgoder i afsoningen	Antal afgørelser i perioden	Antal måneder i forvaring i gennemsnit siden frihedsberøvelsen
Tilladelse til ledsaget udgang	17	49
Tilladelse til uledsaget udgang	6	124
Tilladelse til udstationering på pension el. lign.	5	153
Prøveudskrivning	5	175

Undersøgelsens resultat

Hvordan ser udviklingen ud

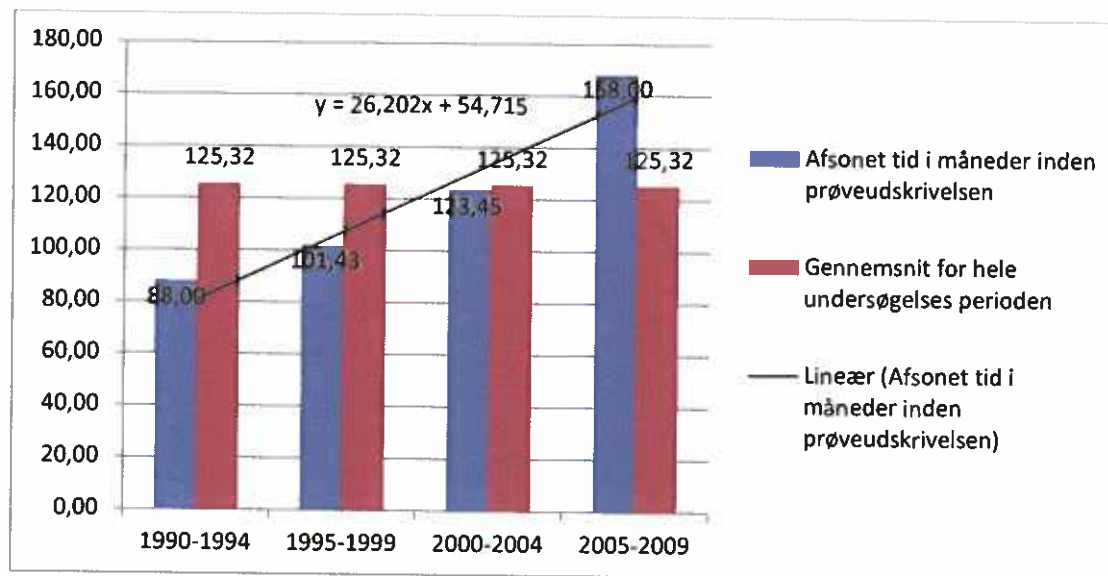
Figur 6, nedenfor, viser udviklingen i antal måneder i forvaring før tilladelse til frihedsgoderne fra 1990 til 2009 og den gennemsnitlige udvikling i afsoningstid for de enkelte frihedsgoder hen over fire af 5 års-perioder. Som det ses, er der tale om en stigende tendens.

Figur 6

I figur 7 vises en tendenslinje som et billede på, hvordan udviklingen tegner, hvis hidtidige tendens fortsætter, som sket siden 1990.⁶ Tendenslinjen viser, at varigheden af afsoningen indtil prøveudskrivning vil stige med gennemsnitligt 26,202 måneder for hver 5 års periode.

Figur 7

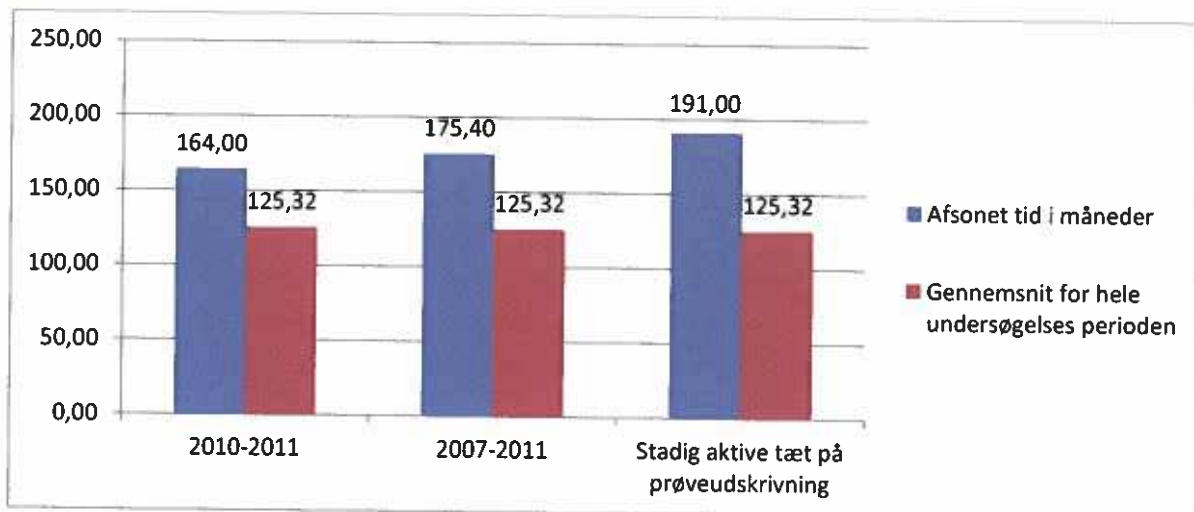

Figur 8 viser udstrækningen af forvaring opgjort i måneder i henholdsvis perioden 2010-2011 og 2007-2011. For perioden 2010-2011 er den gennemsnitlige tid i forvaring 13 år og 8 måneder (164 måneder). Udstrækningen af forvaring er fra seneste undersøgelse - som gengivet i forarbejderne til ændring af straffeloven mv. i 1997 - i gennemsnit steget fra 7 år og 10 måneder (i alt 94 måneder) til nu 14 år og 7 måneder (175,4 måneder) for perioden 2007-2011.

⁶ Formlen for den er $y=26,202x+54,715$.

Figuren viser tillige, at de, der ved undersøgelsesperiodens afslutning var udstationeret til pension eller eget hjem, i gennemsnit havde udstået forvaring i 191 måneder, svarende til 15 år og 11 måneder.

Figur 8

Sammenfattende kan undersøgelsens resultater kortfattet gengives således:

- Der er sket en stigning i afsønet tid for alle frihedsgoder henover undersøgelsesperioden. Det vil sige, at de forvarede generelt udstår forvaring i længere tid, inden de opnår tilladelse til frihedsgoder.
- Der er i undersøgelsesperioden sket en markant mindre stigning i tid i forvaring inden opnåelse af tilladelse til ledsaget udgang, end det er tilfældet for tid i forvaring inden opnåelse alle andre frihedsgoder.
- Udstrækningen af forvaring inden prøveudskrivning i hele undersøgelsesperioden fra 1990 – 2011 er 125,32 måneder, svarende til 10 år og 8 måneder. Udstrækningen af forvaring i undersøgelsen fra 1997 var 7 år og 10 måneder (i alt 94 måneder) i gennemsnit inden prøveudskrivning.
- Udstrækningen af forvaring inden prøveudskrivning i perioden fra 2007-2011 er 14 år og 7 måneder (175,4 måneder) i gennemsnit. Der er således i perioden fra 2007-2011 tale om næsten en fordobling af den gennemsnitlige udstrækning af forvaring i forhold til undersøgelsen for perioden 1984-1994⁷.
- Der er en fortsat stigende tendens i udstrækningen af forvaring for den gruppe af forvarede, der er i den sidste del af et udlusningsforløb og derved relativt tæt på tidspunktet for prøveudskrivning af forvaring.

⁷ Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg mv. Fremsat d. 2. oktober 1996. S. 9.

Forhold, der kan have betydning for udviklingen i afsoningsforløbene i forvaringssagerne

Der kan ikke fra anstaltens side gives noget entydigt svar på den konstaterede udvikling, hvilket heller ikke har været formålet med undersøgelsen.

Der kan dog peges på en række retlige og politiske forhold, som generelt kan påvirke de forvaredes afsoningsmæssige muligheder for frihedsgoder og indirekte påvirke tidspunktet for prøveudskrivning.

Et eksempel herpå er bl.a., at der i 2002 skete en ændring af de tidsmæssige betingelser for opnåelse af tilladelse til udgang for fængselsdømte med straf af fængsel i 8 år eller derover. Før ændringen den 15. marts 2002 opfyldte disse indsatte de tidsmæssige betingelser for (ledsaget) udgang, når de havde afsonet en fjerdedel af straffen. De tidsmæssige betingelser for uledsaget udgang blev opnået, når en indsatte havde afsonet en tredjedel af straffen. I dag er de tidsmæssige betingelser for ledsaget udgang for denne gruppe opfyldt, når den indsatte passerer en tredjedel af straffen og for uledsaget udgang halvdelen af straffen. Spørgsmålet er, om denne skærpe har haft indflydelse på de forvaringsdømtes udgangsforløb, om det har haft en afsmittende virkning på de forvarede. Det kan næppe helt undgås, at der i de forvaringsdømtes sager skeles lidt til, hvornår der ville kunne gives udgang, hvis det havde været en fængselsdømt med lang straf.

Et andet eksempel er "nul-tolerance" overfor narkotika i fængslerne. I efteråret 2004 indførte man fra politisk side begrebet "nul-tolerance", hvis formål navnlig var en skærpet indsats over for narkotika i fængslerne. Det betød bl.a., at der i medfør af straffuldbydelseslovens § 60 a blev indført hjemmel til at foretage stikprøvevis urinprøver. Endvidere blev al besiddelse af selv små mængder narkotika anmeldt til politiet og straffet, og disciplinærreaktionerne for brug og besiddelse blev skærpet. Denne skærpede kurs medførte tillige en ændret praksis for afvikling af udgang, idet udgang som altovervejende hovedregel forudsætter aflæggelse af negativ urinprøve. For de indsatte har det haft den konsekvens, at mange udgange er blevet udskudt eller aflyst, hvilket har bevirket, at udgangs- og udslusningsforløb er trukket i langdrag.

Et tredje eksempel er en øget interesse i medierne generelt for kriminalsager. Dels har de skrevne medier fulgt de mere spektakulære sager tæt, dels har der været en tendens til at bringe sammenlignelige sager i fokus på ny. Samme tendens er set i de tv-bårne medier, hvor de fleste tv-kanaler har et ugentligt kriminalprogram eller temaudsendelser om kriminalitet. Endelig har der indenfor dokumentarområdet de senere år været stort fokus på de enkelte kriminalsager, ofrene og afsoningsinstitutionerne.

Efter straffuldbydelseslovens § 46, stk. 1, nr. 3, må en udgangstilladelse ikke stride imod retshåndhævelsen, som i denne sammenhæng er synonymt med retsfølelsen. Hvorvidt "retsfølelsen" i dag er et mere tungtvejende argument end tidligere som følge af den tættere mediedækning, kan diskuteres. Men i anstalten er der set sager, hvor eksponering i medierne har haft betydning for vægtningen af retshåndhævelsens hensyn og deraf følgende påvirkning af tidspunktet for lempelser i et afsoningsforløb.

Måske kan udviklingen i forvaringssagerne i al sin enkelhed blot ses som et blandt mange udtryk for en ikke ubetydelig tendens til retspolitisk stramning i de seneste 25 år.

Anstalten ved Herstedvester, april 2014
Hanne Høegh Rasmussen